

## **Folket ville ha bröd och fred men fick bolsjevikernas diktatur**

Helen Rappaorts *Petrograd 1917* är ett av flera bidrag till bokfloden kring ödesåret 1917 då det kejsarliga Ryssland omstöptes till en socialistisk stat som dominerades av ett kommunistiskt enpartivälde som varade i 70 år. Faktaunderlaget härrör från tusen och en artiklar som engelska, amerikanska och franska korrespondenter skickat in till sina respektive tidningar under året 1917. Hon har också berikat materialet med uppgifter från deras dagböcker och brevsamlingar och diplomatikårens promemorior. Pålitligt källmaterial eftersom de rapporterade personerna befunnit sig på ort och ställe och var ögonvittnen till själva händelseförloppet.

Uppgiften att beskriva den ryska revolutionen 1917 är en stor utmaning för vilken historiker som helst men i denna bok har författaren skickligt lyckats bryta sig loss från att mekaniskt och kronologiskt beskriva de politiska vändningarna. Detta genom att skildra de enskilda reportrarnas äventyrliga upplevelser då de många gånger under livsfara bevittnat det tumultartade politiska förändringarna. Detta gör denna omfattande bok både underhållande och lättläst samtidigt som man får sig en grundlig kurs i Rysslands närhistoria.

Som vägledning kan det vara bra att kort sammanfatta de fyra viktigaste skedena under revolutionsåret 1917. Först har vi Kerenskis "Februarirevolution" som är mera eller mindre ett resultat av allmän stagnation både vid fronten och i hela samhället som leder till hungersnöd, farsoter och krigströtthet. Andra skedet utgörs av Lenins och Trotskijs första statskuppöversök i början av juli. Redan i slutet av juli inträffar sedan den ödesdigra brytningen mellan Kerenski och Kornilov och slutligen Lenins "Oktoberrevolution" med påföljande upplösning av parlamentarismen i Ryssland. Nedan skall göras ett försök till ett kort sammandrag av dessa fyra viktigaste epoker i den ryska revolutionen. De i boken angivna datumen följer den Julianska kalendern som 1917 ännu var i bruk i Ryssland.

År 1914, då kriget bröt ut skickades 14 miljoner soldater till fronten. Vid slutet av 1916 hade hälften av dem antingen stupat, sårats eller tillfångatagits. Krigströttheten var total. I Petrograd möts motsatserna, det totala armodet sida vid sida med ett hämningslöst liv i lyx och överflöd. Möjligen var detta en bidragande orsak till att revolutionen utspelade sig just i denna stad.

### **Oktoberstrejkerna 1916 inleder oroligheterna**

Första klara indikationen på en annalkande allmän samhällslig turbulens var strejken som bröt ut 17 oktober 1916 i de norra så kallade "Viborgska-stadsdelen" av Petrograd. 20 000 metallarbetare inom vapenindustrin gick i strejk samtidigt som man öppet agiterade för revolution. En ny strejk bröt ut 26 oktober som ledde till stridigheter mellan arbetare och polisen. När polisen kallade soldater till hjälp ställde sig soldaterna överraskande på de strejkandes sida. Polisen lyckades återställa ordningen först när de fått understöd av kosacker. Den 29 oktober svarade arbetsgivarna med lock out varvid 48 fabriker stängdes samtidigt som 57 000 arbetare var i strejk. Förhållandena blev så oroliga att brittiska ambassaden uppmanade alla brittiska medborgare att lämna landet.

### **Januaristrejkerna 1917**

Den 8 januari 1917 infinner sig en stor allierad delegation från Storbritannien, Frankrike och Italien. Delegationens syfte är att försäkra sig om att Ryssland inte ensidigt drar sig ur kriget. Samma dag strejkar och demonstrerar 150 000 arbetare för att hedra minnet av offren under den "Blodiga söndagen" tolv år tidigare (1905). Demonstrationen ökar spänningen i staden vilket den allierade delegation inte kan undgå att notera. Delegationens besök mynnar ut i en ändlös serie meningslösa

bjudningar, tillställningar och fester med tillhörande utbyte av hövligheter i hela tre veckor, men ingenting konkret kommer man överens om. Alla lägger dock märke till att Ryssland i nuvarande form inte kommer att klara av en krigsvinter till, och att en omvälvning är på kommande. Ute är det -25°C kallt. Den 9 februari 1917 ställer polisen upp kulsprutenästen längs Nevski prospekt och kommenderar ut kosacker för att kunna skingra möjliga demonstrationer.

### **Duman sammankallas**

Duman börjar sitt arbete 14 februari och samlas i det Tauridska palatset. Polisen räknar med en socialistisk revolt och kommenderar ut 14 000 kosacker på gatorna men ingenting händer. Kejsaren ignorerar duman och fortsätter att regera som mera eller mindre enväldig men tappar samtidigt alltmera greppet om politiken.

De militära styrkorna i Petrograd utgör en oberäknelig och opålitlig faktor då de består av oerfarna, hastigt ihopsamlade bondetrupper där det ingår ett stort antal strejkande som tillfångatagits och bestraffats genom att tvångsutskrivs till militären.

1917 började ryska militärens beställningar av vapen avta vilket ledde till ett ökat uppsägningsbehov hos vapenproducenterna. Den uppsagda arbetskraften utgör ett problem både för samhället och industriägarna men framförallt för de uppsagda själva då andra utkomstmöjligheter inte står att finna. Den 18 februari sker ett stort antal uppsägningar på Putilovs vapenfabrik på grund av uteblivna beställningar från armén.

Detta leder till oroligheter som mynnar ut i att arbetarna vandrar ut ur lavettfabriken. Oron sprider sig så att till slut alla arbetare i vapenfabriken lämnar fabriksområdet. Arbetsgivare svarar med lock out vilket leder till att tiotusentals arbetare ställer sig i brödköerna. Milisen sätter upp plakat där de uppmanar arbetarna att inte försvåra vapenproduktionen och annan industriell verksamhet genom att ordna strejker. Bolsjeviker, mensjeviker och anarkister fortsätter dock agitationsverksamheten bland arbetarna på fabriken. De yrkar på en storstrejk för att sätta kraft bakom sina krav.

Den 22-23 februari uppstår allmän stagnation inom produktionen, industrin och transportväsendet. Transportproblemet har uppstått på grund av att järnvägsnätet har helt tagits i bruk av armén för militära ändamål. Livsmedelsförsörjningen till Petrograd från södra Ryssland fungerade inte. Ryktet lät berätta att maten ruttnade i södern. De ändlösa brödköerna leder till att fönster krossas och brödbutiker plundras. Polisen börjar montera upp kulsprutor på hustaken och på balkonger längs med Nevski prospekt som kommer att bli en slags barometer för den ryska revolutionen. Vädret blir bättre med sol och stigande temperatur (-13°C).

### **Hungern sätter folk i rörelse**

Den första jättedemonstrationen uppstår spontant i samband med firandet av "Kvinnodagen".

Uppskattningsvis 90 000 textilarbetarkvinnor deltar. Ännu gick allt fredligt till men polisen med sina beridna husarer får genom sitt agerande allt sämre rykte. Det är framför allt hungern som satt folkmassorna i rörelse, demonstranterna ställer ännu inga krav på samhällsförändringar.

Den 24 februari, vädret blir allt bättre med sol och stigande temperatur (-4,5°C). Polisen förbjuder alla demonstrationer och hotar skjuta envar som trotsar förbudet. Rykten surrar i staden att polisen klär ut sig till soldater och skjuter på demonstranterna för att så groll mellan folket och soldaterna

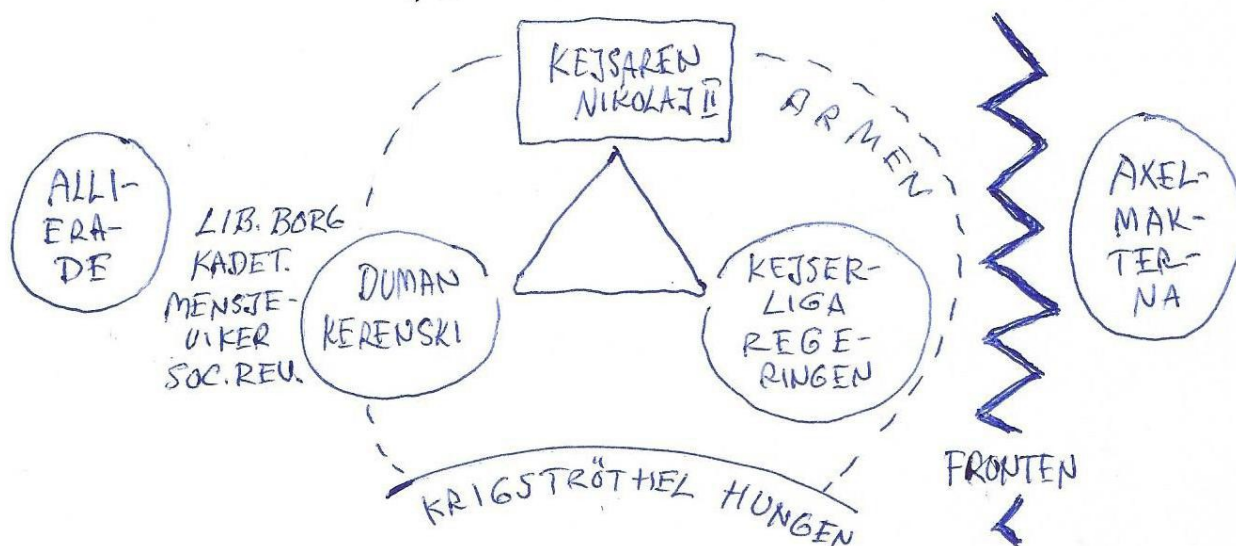
Utkommenderade soldater och kosacker förhåller sig dock avvaktande och angriper i allmänhet inte folkmassorna. 36 800 demonstrerar, och man börjar höra skottlossningar i staden. Polisen tar över en stor vapenförsändelse som var på väg till fronten och installerar ännu flera kulsprutor längs med Nevski prospekt. Krigscensuren förbjuder utländska redaktörer att använda ordet "revolution". Den stränga krigscensuren består ända fram till kejsarens abdikation den 3 mars 1917. Trots de oroliga tiderna fortsätter livet ganska normalt, Alexandrinskiteatern ger Gogols "Revisorn" inför fulltalig publik.

Den 25 februari utbryter en generalstrejk som leder till oro och sammanstötningar med polisen. Ryktet låter berätta att revolutionen har inletts. Arbetarna från Putilovs vapenfabrik förenar sig med arbetarna från de norra stadsdelarna. Uppskattningarna av antalet deltagare i demonstrationen varierar mellan 240 000 och 305 000. Skottlossningar blir allt vanligare och poliser dödas. Det

påstås att Orhana, tsarens hemliga polis uppträder utklädda till vanliga arbetare som provokatörer bland demonstranterna.

### Regeringen handlingsförlamad

Kejsaren som befinner sig vid fronten informeras av både Duman och polischefen Sergej Habalov om oroligheterna i Petrograd. Duman säger att situationen urartat och att kejsaren måste utnämna en regering som åtnjuter folkets (dumans) förtroende, den gamla regeringen är helt handlingsförlamad. Habalov säger tvärt emot att de har läget helt under kontroll vilket får kejsaren att omgående beordra (25/2) att 30 000 soldater med tillhörande pansarfordon skall kommenderas ut för att slå ned upproret. Kejsarliga regeringens chef Golitsyn upplöser därtill duman. Detta leder till en ny Blodig söndag (26/2). En surrealistisk stämning breder ut sig, på en del ställen rena slagfältet, på andra ställen vardagslugn. En stor galafest ordnas till och med hos prinsessan Catherine Radziwiłł i hennes palats vid Fontankakanalen. På natten utbreder sig en bedräglig tystnad. Dumans ledare Rodzjanko godtar inte upplösningen av duman utan utropar en ny "Provisorisk verkställande kommitté".



Den politiska kartan i Petrograd i slutet av februari 1917

Före Februarirevolutionen (27/2) hade den politiska kartan i Ryssland följande utseende: I makttriangelns topp befann sig en håglös kejsare som alltmer fjärmade sig från skötseln av landet och kriget men vill inte heller ge ifrån sig någonting av sina maktbefogenheter. Till höger om triangeln har vi en regering som kejsaren utnämnt och som anser sig vara ansvarig inför kejsaren men saknar demokratisk förankring i duman. Till vänster om triangeln har vi duman som består av representanter för de liberala borgarna, det så kallade Kadetpartiet, vidare socialrevolutionärer som var reformvänliga socialdemokrater samt mensjeviker. Bolsjevikerna hade ännu inte utkristalliserat sig som en egen partifraktion.

En av de få samlande krafterna i Duman var den karismatiske Aleksandr Fjodorovitš Kerenski (ryska stavning лексáндр Фёдорович Кéренский, (1881 – 1970). Längre till höger har vi krigsfronten mot Tyskland och Österrike samt det Ottomanska riket. Kriget har kört fast och fronten sviktar på grund av manskapsbrist och bristande underhåll. Längst till vänster har vi de allierade, det vill säga England, Frankrike och Italien. För de allierade är det livsviktigt att den ryska fronten upprätthålles. Armén vacklar inte bara vid fronten utan också i sitt stöd till kejsaren. Alltsammans vilar på ett folk som lider av krigströtthet, farsoter och hunger.

Måndagen den 27 februari 1917 startar ett mer eller mindre spontant händelseförlopp som mynnar ut i den så kallade ryska Februarirevolutionen. Flera av de i Petrograd stationerade militära

enheterna övergår till det oppositionella läget. Steget är oåterkalleligt för soldaterna vilket tvingar dem att föra revolutionen vidare.

### **Soldathoparna beväpnar sig**

De oppositionella soldathoparna beslutar sig för att beväpna sig. Första objektet som antastas är en vapendepå och vapensmedja vid hörnet av Liteiyigatan och Špalernajagatan. Både soldater, studenter och andra civila deltar i stormningen. Fönster och dörrar bryts upp och hopen tränger sig in. Flera av de anställda dödas vid stormningen och hela förrådet plundras på vapen och ammunition. Vapnen fördelas mellan soldater och civila. Till och med barn tar för sig av bytet. Kejsartrogna förband försöker återställa ordningen varpå uppstår ett indifferent skjutande. Situationen får överkliga drag då en del av de oppositionella tidvis tar del i striderna, tidvis sticker sig in i någon butik för att handla eller stå i brödkön.

De oppositionella börjar "ta i bruk" rika borgares privatbilar. Bilarna fylls med revolutionärer med vapnen pekande ur vagnen i alla riktningar och röda fanor fästs vid sidorna. De överfulla fordonen börjar sedan "busköra" runtom i Petrograd och bidrar i hög grad till att sprida revolutionsvågen. Vilket har stor betydelse då ju ingen annan kommunikation fungerade under dessa tumultartade dagar. Alla fångelser i Petrograd stormas 27.2 och fångarna frigges.

Detta måste ha uppfattats som en alarmerande händelse i borgerliga kretsar. Enligt ögonvittnen övergick det spontana upproret under dagens lopp i allmän förstörelse och plundring. Franska ambassadören: Detta är normalt ifall en revolution inte har starka ledare eller en klar målsättning eller alkohol till sitt förfogande.

Hatobjekt nummer ett var poliskåren som utgjorde en symbol för det kejsarliga förtrycket.

Polisstationer intogs och förstördes och alla poliser man fick tag i dödades, många gånger på ett brutalt sätt. Polisens arkiv eldades upp på gatan och stationerna vandaliserades eller brändes. Detta gällde också tsarens hemliga polis Ohrana vars högkvarter gick samma öde till mötes.

### **Kejsaren tappar greppet**

Det uppstod ett maktvakuum i och med den spontana revolutionen och folk sökte sig instinktivt till duman som sammanträdde i Tauridska palatset där det uppstår en obeskrivlig trängsel. Ordföranden Mihail Potjamkin telegraferar till kejsaren att han måste omedelbart infinna sig och utse en regering som åtnjuter folkets förtroende om han vill rädda monarkin. Kejsaren svarar att han kommer genast med trupper för att slå ner upproret. Potjamkin utser då, efter långa förhandlingar en "provisorisk verkställande kommitté" bestående av 12 medlemmar.

Samtidigt konstituerar sig en annan grupp som består av mensjeviker och socialrevolutionärer i ett eget möte. De kräver ett omedelbart slut på kriget och att Ryssland blir en socialistisk stat. De utser "Petrograds arbetares och soldaters råd". De har ännu ej något partiprogram men vill organisera livsmedelsförsörjningen. På sätt och vis har två konkurrerande regeringar uppstått. Arbetarnas och soldaternas råd kunde dock lägga mycket mera (väpnad) kraft bakom sina krav jämfört med dumans provisoriska verkställande kommitté. Dessa uppgifter måste ha ingett borgerliga kretsar oro. De kände säkert till de socialistiska kraven på produktionsmedlens förstatligande.

Tisdag kväll den 28 februari lyder endast Vinterpalatset, Amiralitetsbyggnaden, telefonväxeln och telegrafbyggnaden under kejsaren. Izvestija börjar utkomma som officiellt flygblad, nyhetshungern är stor så bladen slits ur händerna på försäljarna. Den generella kommentaren blev: "Vi bad om bröd, men fick makten". Revolutionen var i praktiken överstökad i och med att de oppositionella erövrade Arsenalen. I flera utländska rapporter förundrar man sig över att revolutionen gått så snabbt och "smärtfritt" undan. Nu var det en enda lång kö av allehanda grupperingar som gick längs Špalernajagatan till Tauridska palatset för att bedyra sin trohet mot den nya regimen som visserligen var oklar till sin sammansättning.

### **Kerenski ledande i dumans kommitté**

I samband med de tumultartade mötena (28/2) i det till trängsel fyllda Tauridska palatset uppstod separata möten i olika rum varvid bildades talrika kommittéer för lika många olika frågor, bland

annat bildades en kommitté för Finlands självständighet. Detta måste ha varit en fråga som hade hög prioritet bland finländarna men för läsaren förblir det oklart om Finland hade några företrädare i ryska duman, oklart också om finska socialdemokraterna på eget bevåg hade skickat dit några representanter.

Alexander Kerenski blir den ledande gestalten i dumans ”provisoriska verkställande kommitté”, men han får inget grepp om ”arbetarnas och soldaternas råd” som grabbar initiativet genom sina nära band till armén där de proklamerar jämställdhet och lika grad för alla inom armén. Detta ger dem ett försprång i profileringen gentemot dumans ”provisoriska verkställande kommitté”.

Dumans svårigheter att hävda sig i konkurrensen gentemot mensjevikernas och de ”socialrevolutionäras råd” måste ha noterats med blandade känslor också i Finland.

Enligt utländska reportrar återgick livet till det normala mycket fort i Petrograd. Av någon anledning sköt man med kulspruta i gathörnen längs med huvudlederna men trots det rörde sig folk i staden som om ingenting hänt. Barn till och med lekte med faran att springa ut på gatan och bort därifrån innan kulorna började vissla.

Biltrafiken började kontrolleras för att bli av med buskörandet. Nu krävdes alla möjliga tillstånd för att köra bil. Om någon blev fast för att köra utan tillstånd konfiskerades fordonet omgående.

## **Nikolaj II abdikerar**

Den 2 mars undertecknade Nikolaj II sin abdikation till förmån för sin yngre broder Mihail som krävde att utnämningen skulle befästas av en grundlagsstiftande folkförsamling. Man var dock långt från detta, så när Nikolaj II lämnade in sin abdikation 3 mars flyttades hela makten över på hopen som var församlad i Tauridska palatset. Mängden människor som av en eller annan orsak ansåg sig representera folket hade stigit till närapå 3000 personer. Många av dem hade ingen politisk erfarenhet från tidigare, en del var till och med analfabeter. Den enda gemensamma faktorn var att de var djupt oeniga. De två huvudblocken representerades å ena sidan av den gamla duman med Mihail Potjamkin som ordförande, å andra sidan av mensjevikerna tillsammans med de reformvänliga socialrevolutionärerna. En enda samlande kraft stod till buds: Alexander Kerenski som åtnjöt respekt i båda lägren.

Efter långa underhandlingar kom man överens om att utse en tolvmannas ”Provisorisk verkställande kommitté” som skulle tills vidare verka som en regering. Den bestod uteslutande av gamla medlemmar av duman med Georgi Lvov som statsminister, Pavel Miljukov som utrikesminister och Alexander Gutškov som krigsminister. Den mest inflytelserika var dock justitieministern Alexander Kerenski. Kommitténs viktigaste uppgift var att få till stånd en grundlagsstiftande församling som valts av det ryska folket.

Detta var enligt författaren under rådande förhållanden en fullständigt orealistisk tanke. Kommittén skulle föra en demokratisk, republikansk politik samt bevara sina band till de allierade, det vill säga inte dra sig ur kriget mot Tyskland och Österrike. De lättpåverkade oerfarna massorna bland mensjevikerna och de socialrevolutionära blev dock starkt påverkade av agitatorer som krävde ett socialistiskt styre samt omedelbart utträde ur kriget. Dumarådets beslut att fortsätta kriget måste ha upplevts som en vändning till det bättre för borgerliga vapenproducenter som gjorde stora vinster på ryska arméns vapenbeställningar.

## **Tillbaka till arbetet**

I och med revolutionen införde dumans provisoriska verkställande råd pressfrihet, mötesfrihet etc. Dödsstraffet avskaffades, de politiska fångarna frigavs och förvisade tilläts återvända, poliskåren ersattes med något motsvarande men polischefen skulle vara folkvald. Alla ståndsprivilegier avskaffades, men frågan om kvinnornas rösträtt sköts på framtiden. En allmän bedömning var dock att ryska fronten inte håller varför ”Arbetarnas och soldaternas råd” yrkar på omedelbar separatfred. Nu var revolutionen genomförd, och nu skulle Ryssland tillbaka till arbetet. Omedelbara attitydförändringar uppstod dock på alla arbetsplatser. Man tyckte från och med nu att ingen hade rätt att ge order. Putilovs vapenfabrik med 35 000 anställda var ett exempel. Av tradition hade

vapensmederna höga löner. De krävde nu 50-150 procent påökt samt kortare arbetsdagar. På grund av de strejkandes krav hölls fabriken stängd trots att fronten var i trängande behov av krigsmateriel. Denna fara måste också ha noterats bland vapenproducenter och industriidkare i Finland. Edward Stebbling beskriver väl industrialisternas oro: ”Industriidkare och i själva verket alla arbetsgivare är fullständigt konfunderade i avseende hur man skall få jobben gjorda och hur man skall hålla företagen flytande”.

Cirka 160 dödsoffer från revolutionen begravdes på Marsfälten 23/3. Sammanlagt dog cirka 5000. Cirka en halv miljon följde med begravningstågen som tog hela dagen. Begravningen var mycket väl organiserad och gick mycket disciplinerat till. Inga oroligheter uppstod trots att inga poliser fanns på plats. Detta utgjorde en otrolig kontrast till de tumultartade förhållandena under de tre revolutionsdagarna 25-27/2. Inga präster fanns på plats vid begravningen. I och med begravningen tog Ryssland det första steget mot den sovjetiska statsateismen.

### **Lenin får stort inflytande**

Ett av ”Februarirevolutionens” resultat var alltså att alla politiska fångar beviljades amnesti 6 mars. Fångarna släpptes ut från fängelserna och förvisade i Sibirien började strömma tillbaka till Petrograd. Också de som landsförvisats eller som flytt utomlands började återvända. Denna amnesti möjliggjorde för bland annat Lenin och Trotski att söka sig tillbaka till Ryssland. Detta var lite som att öppna Pandoras ask, både önskade och oönskade element strömmade in på den politiska teaterscenen. Med tysk hjälp kom Lenin (Vladimit Iljitš Uljanov) från Schweiz via Sverige och Finlands gränsövergång vid Torneå 3 april 1917, varifrån han tog sig till Petrograd. Han representerade bolsjevikfalangen inom Ryska socialdemokratiska arbetar partiet och hans krav var:

- fälla den provisoriska regeringen
- omedelbar fred
- inga krav på landavträdelser
- inga krav på krigsskadestånd
- omedelbar hemförlovning av alla soldater
- världsrevolution
- fred, bröd och land åt folket
- privategendomen i allmänt bruk: Vill ni bli rika, gå då och tag bankens pengar, vill ni bo i ett palats, välj då det palats ni vill bo i, vill ni åka bil, tag då borgarens fordon.

Lenin installerades i Kšesinskajapalatset intill Troitskibron mitt emot engelska ambassaden. Pravda blev Lenins språkrör, redaktionen fanns i samma hus. Han fick genast ett stort inflytande för han tillför revolutionen vad som tidigare fattats; ledarskap, klar ideologi och klara målsättningar. Detta ledde till oro bland finska och ryska industriägare. Särskilt producenter av krigsutrustning måste ha insett att om kriget försvinner så försvinner kunden.

USA förklarar Tyskland krig (24/3), ryska officerare försökte finna en tillflyktsort i USA:s armé men få lyckades. USA yrkar på att Ryssland fortsätter kriget.

Miljukovska noten 3/5 leder till regeringsskris. I noten deklarerar regeringen sin ståndpunkt vis-á-vis kriget att man håller fast vid Nikolaj II ursprungliga krav från år 1914 att Turkiet skall avstå Konstantinopel åt Ryssland och Tyskland måste betala krigsskadestånd. Bolsjevikerna reagerar häftigt på detta och kräver omedelbar fred utan några krav och vidare att alla avtal med de allierade skall makuleras, samt regeringens avgång. Detta tvingar fram en ny regering 5/5 där tre socialister ingår men inga liberaler.

England och Frankrike som tycker att Lenin förstört revolutionen byter ut sina diplomater för att bättre anpassa sig till det nya läget. Bytena faller dock ej väl ut.

Arbetarnas och soldaternas råd får armén bakom sig och därigenom ett avgörande inflytande. De kräver nu 8 timmars arbetsdag. Omfattande ryktesspridning försommaren 1917 om en andra revolution tillsammans med värme, luktande kloaker, kolera och rödsot.

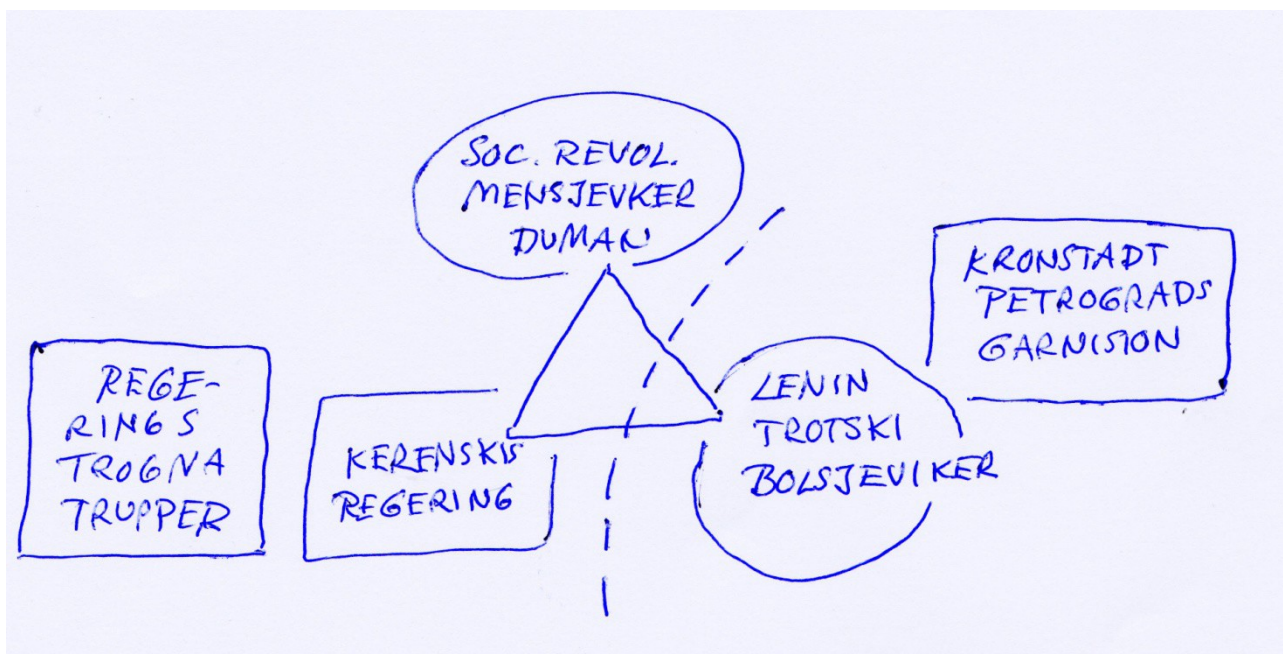
## ”Juli händelserna 1917”

Händelserna under juli i Petrograd var en klar upprepning av tendenserna som kunde ses i ”Februarirevolutionen”. Men nu krävde de radikala grupperna också ett slut på kriget samt övertagande av produktionsmedlen. Därtill kom spontana beslag av privatfordon. Allt detta bidrog till en allmän oro bland vapenproducenter och andra industriidkare.

Första rådkongressen sammankallas där Lenin går hårt åt den provisoriska regeringen och dess krigspolitik. Han säger att det är frågan om borgarnas krig inte ryska folkets krig. Regeringen allt svagare.

Kerenski gör ett sista försök att blåsa liv i en offensiv i Galizien, den så kallade Kerenskioffensiven som misslyckas totalt och ytterligare försvagar den provisoriska ledningen. Lenin och bolsjevikerna använder sig av motgångarna vid fronten och agiterar mot kriget vilket leder till demonstrationer. 30 000 matrosar på Kronstadt avlivar 68 officerare och ställer sig i slutet av maj 1917 under ”Arbetarnas och soldaternas råd” som därigenom får en starkare ställning. Fortsatt agitation leder till stor demonstration 18/6 mot kriget och regeringen som ytterligare försvagas.

Provisoriska regeringen beviljar Ukraina autonomi 2-3/7 vilket leder till att tre ministrar avgår. Det är de så kallade kadettpartiets representanter som anser att hela Ryssland kan gå mot sin upplösning. Därmed lämnade de sista liberalerna regeringen.



Den politiska kartan i Petrograd i början av juli 1917

Makttriangeln domineras ännu av Kerenskis provisoriska regering som har ett stöd i den moderata vänstern. Armén domineras ännu av de regeringstroga trupperna. Till höger om triangeln har vi bolsjevikerna med Lenin och Trotski som har ett starkt stöd i Kronstadts 30 000 matrosar och de odisciplinerade trupperna i Petrograds garnison. Lenin och Trotski propagerade för omedelbar separatfred med Tyskland medan Kerenski höll fast vid Rysslands tidigare avtal med de allierade att fortsätta kriget mot axelmakterna.

### Allmän plundring och vettlöst skjutande

Kerenskis problem är det odisciplinerade maskingevärsregementet i Viborgska stadsdelen som stöder Lenin. Han beordrar därför att 10 000 soldater från detta regemente förflyttas till fronten och bytas ut mot regeringstroga trupper. Lenin använder sig av detta genom att låta soldaterna ”rösta” om de vill fara samt uppmanar till väpnad demonstration. 3/7 väller beväpnade soldater från norr in i centrum. 4/7 ansluter sig Kronstadts matrosar. Det visar sig dock att bolsjevikerna kan bara starta upplopp men ej styra dem. Demonstrationen leder till allmän plundring och ett vettlöst skjutande på allt och alla. Demonstranterna själva är helt ovetande vad de demonstrerar mot eller vad de har för



krav. Alla privata fordon beslagtogs och fylls med berusade soldater, som under "Februarirevolutionen". Plundringen avtar först när ett våldsamt åskoväder bryter ut.

5/7 återvänder Kerenski med regeringstroga trupper och 6/7 är ordningen återställd. Kšesinskajapalatset intas, Trotski fångslas men Lenin lyckas fly till Helsingfors. Mellan 400 och 1000 personer måste sätta livet till i samband med revolten.

Kerenski bildar ny regering 7/7 där han själv blir premiärminister men behåller också krigsministerportföljen med diktatorisk makt. Han installerar sig i Vinterpalatset i Alexander III:s och Nikolaj II:s tidigare arbetsrum men fjärrar sig alltmera från allmänheten. Officiellt definierar Kerenski Ryssland som en republik.

15/7 ordnas högtidlig kyrklig begravning som räcker hela dagen där närapå en miljon människor deltar. Åter igen otrolig skillnad mellan tumultdagarna och den välorganiserade och högtidliga begravningen som förlöpte utan några som helst ordningsproblem.

Läget vid fronten allt svårare för Ryssland. En miljon soldater retirerar i Galizisen, fara att tyskarna intar Petrograd.

Nikolaj (II) flyttas från Tsarkoje-Selo först till Tobolsk och sedan till Jekatrinburg. Ingen bryr sig längre om honom, folk tänker mera på svälten och det instabila styret och på den allmänna osäkerheten. Regeringen försöker finansiera kriget med krigsobligationer.

Flyktingströmmen gör att Petrograds befolkning ökar från två till tre miljoner. Detta leder till en allt större brist på livsmedel och på bränsle. Stenkol för uppvärmning står icke att mera att finna. Nöden är den stora drivkraften som pressar fram oroligheterna.

Kerenski beslutar att en grundlagsstiftande församling skall sammankallas inom ett halvår. Hans provisoriska regering skall sitta till dess.

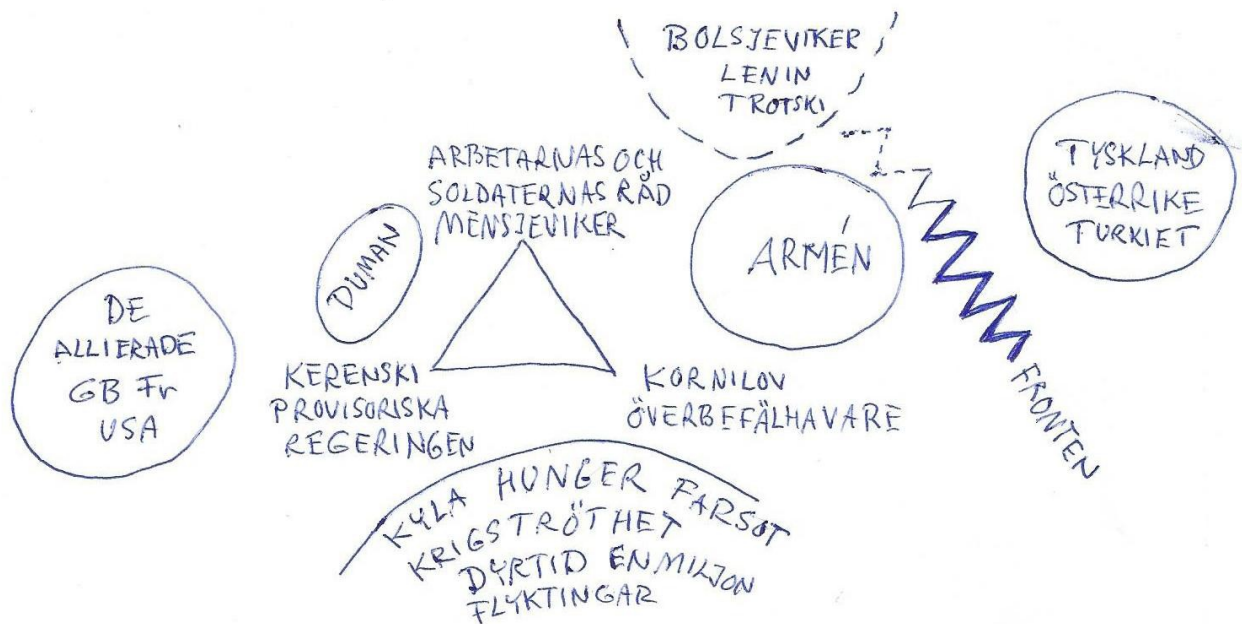
Utomstående krigskorrespondenter upplever dock regeringen som mycket svag: "Ju längre brödköer, desto tidigare faller regeringen" och vidare "Fast ryssen tål kopiösa mängder alkohol blir han lätt berusad av tomma ord och politiska floskler".

21/8 erövrar tyskarna Riga som är 560 kilometer från Petrograd vilket får Kerenski att utnämna Laur Kornilov, som åtnjuter stort förtroende inom armén, till överbefälhavare.

### **Kerenskis misstag**

Den 27 augusti 1917 är ett ödesdatum för Ryssland då Kornilov går ett steg längre och basunerar ut det "Kornilovska ultimatumet" där han kräver diktatoriska befogenheter av Kerenski, så att han kan driva ut bolsjevikerna ur Petrograd och avliva Lenin och Trotski genom att återinföra dödsstraffet. Kerenski inser inte att detta är den enda utvägen att samla krafterna inom armén och förhindra en bolsjevikrevolution. Han vill inte ge ifrån sig sin position utan ultimatumet leder till total brytning mellan Kerenski och Kornilov. Kerenski stämplar Kornilov som landsförrädare och utfärdar en häktningsorder.





"Ödesdatumet för Ryssland", den 27 augusti 1917, ser den politiska kartan ut på detta sätt

I mitten en maktkamp mellan å ena sidan Kerenskis regering (som står för republik) och å andra sidan överbefälhavaren Kornilov som kräver diktatorisk fullmakt för att kunna kväsa bolsjevikerna och därmed förhindra en socialistisk revolution. På det tredje hörnet befinner sig mensjevikerna samt "Arbetarnas och soldaternas råd" som representerar lejonparten av duman som utgör en bräcklig brygga över till Kerenskis regering emedan de gör anspråk på att representera ryska folket. "Arbetarnas och soldaternas råd" har också genom soldaterna en stark koppling till armén. Armén lystrar också till Kornilov men har mycket svaga band till Kerenski. Armén upprätthåller fronten mot Tyskland och Österrike men fronten sviktar. Ovan om har vi de bannlysta bolsjevikerna med Lenin (på flykt) och Trotski (fängslad) som försöker övertala armen att sluta kriget mot Tyskland och genomföra en socialistisk revolution. Bakom Kerenski befinner sig de allierade: England, Frankrike och Italien som vill att Ryssland fortsätter kriget mot Tyskland. Alltsamman vilar på en krigstrött befolkning som lider av hunger, kyla och farsoter.

### Trotski släpps ur fängelset

Det är i detta skede som Kerenski gör sitt största misstag, då han inte inser att "Kornilovs ultimatum" utgör det enda möjliga alternativet att förhindra en socialistisk revolution. Han får för sig att Kornilov bara vill beröva honom makten och stämplar Kornilov som landsförrädare och utfärdar en häktningsorder för Kornilov. Och inte bara det, han begär nu hjälp av de bannlysta bolsjevikerna och släpper Trotski ut ur fängelset för att förhindra att Kornilovs trupper intar Petrograd. Vapen och ammunition delas ut åt bolsjevikerna som knappa två månader tidigare (6/7) berövats alla sina vapen. Den del av duman som representeras av "Arbetarnas och soldaternas råd" och mensjevikerna, som kallar sig "Petrograds råd" tar Smolna till sitt högkvarter. Man börjar gräva skyttegravar runt Petrograd för att försvara sig mot Kornilovs anfall. Kornilov svarar med att hota inta Petrograd med sina trupper. Mest fruktar man Kornilovs 4000 muslimska ryttare som är kända för sin grymhet.

Kornilov besegras och fängslas överraskande lätt genom att bolsjeviktrogna järnvägsarbetare förhindrar alla Kornilovs truppflyttningar. Kerenski har vunnit maktkampen med Kornilov men har därigenom gjort sitt livs misstag i och med att han har tagit fan i båten. Den 1 september arresteras Kornilov och den 4 släpps Trotski ur fängelset. Kerenski slår fast att Ryssland från och med nu är en republik men utropar sig själv till diktator. Ingen vill dock ställa upp på och stödja

arrangemanget. Oron tilltar.

Utlänningar börjar lämna Ryssland. Till och med engelsmän som bott i generationer i landet och har egna industrier där börjar realisera sin egendom och packa sin kappsäck. De var tvungna att lämna allt förutom vad de kunde bära med sig eller gömma i sina ytterplagg. Det var förbjudet att föra eller skicka större summor pengar ur landet, varför många försökte smuggla ut sina tillgångar genom att omsätta dem i guldmynt och sy in dem i rockfodret. Den vanligaste flyktrutten från Petrograd var via Finland till Torneå gränsövergång och därifrån till Sverige och sedan vidare till Norge. Från Bergen kunde man sedan ta en ångbåt som eskorterades av två torpedbåtar över till England. Alltefter som ryktena om en tredje revolution blev starkare ökade flyktingströmmen. Nu anslöt sig också medlemmar ur den ryska överklassen. Allt ocensurerat material beslagtogs omgående vid Torneå gränsstation.

### **Kerenskis sista applåd**

Kerenski försöker 14/9 1917 sammankalla någonting som skall likna en lagstiftande församling i Alexandrinskiteatern där 1600 delegater infinner sig, däribland kadetter, socialrevolutionära, mensjeviker, bolsjeviker och soldater. Kerenski, nu sjuklig, håller känsloladdat tal och får sin sista applåd. Trotski skiner som en sol och levererar ett brandtal, som leder till utmarsch. Lenin håller sig gömd. Kerenski lyckas med knapp majoritet bilda någonting som skall likna ett "interimsparlament". Allmänna intrycket blir dock att besluten från 14/9 har ingen betydelse emedan politiska fältet är alldeles för splittrat. De har inget gemensamt program så de kan inte bilda en enad front. Det har däremot bolsjevikerna. Målsättningen är en socialistisk revolution som de marknadsför med sitt största trumfkort som är att de vill sluta fred genast. För de allierade blir det således ytterst viktigt att bolsjevikerna stoppas.

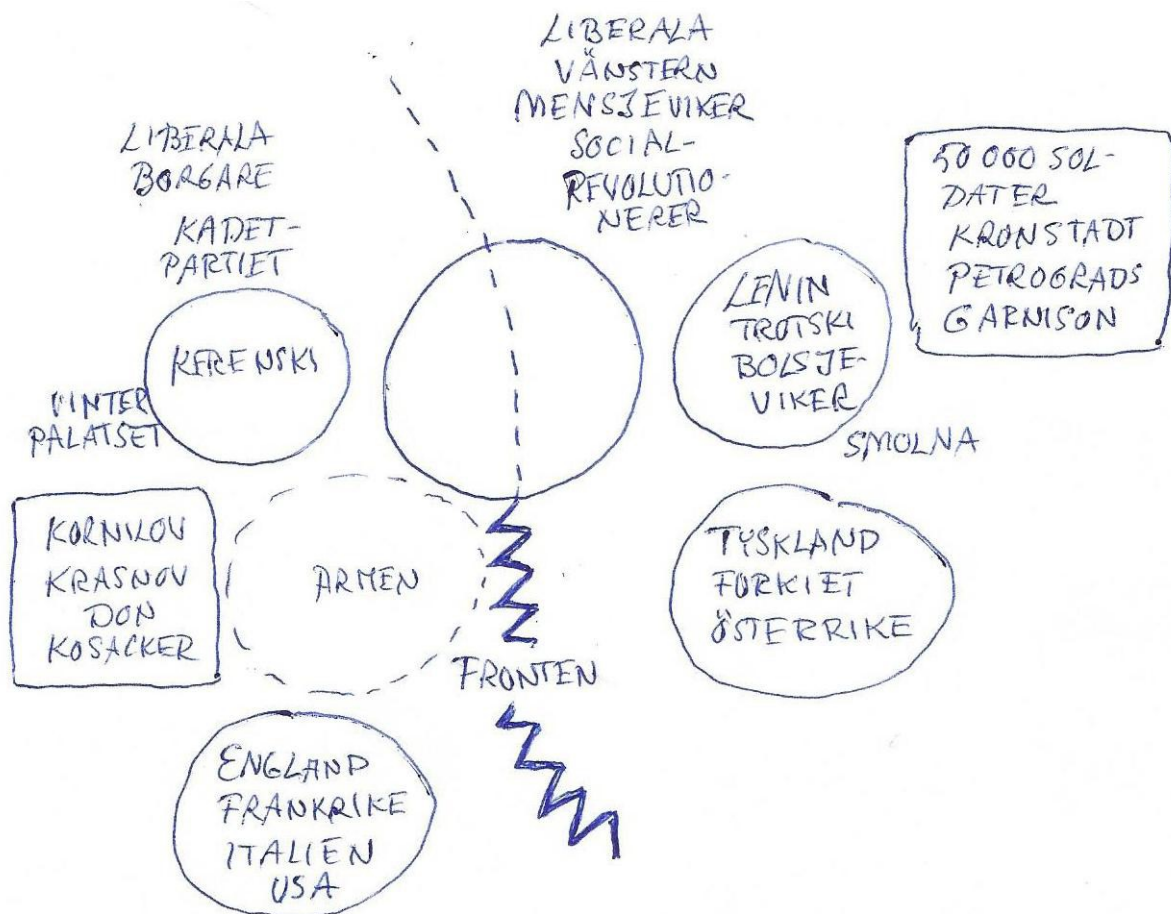
5/9 Alla väntar att bolsjevikerevolutionen skall komma. De har för vana att sprida rykten att nu kommer revolutionen och sedan händer inget. Provocerande möten förekommer över hela staden eftersom mötesfrihet råder i Ryssland efter Februarirevolutionen. På landsorten börjar bönder bränna ner storgodsen. 25/9 "Arbetarnas och soldaternas råd" i Smolna väljer Trotski in i ledningen. Hans paroll "Bröd, fred och land" appellerar.

Kerenski blir helt handlingsförlamad. Han framhåller att han har inga lagliga grunder att vidta åtgärder gentemot bolsjevikerna. Först om de försöker genomföra en statskupp tänker han slå ner på dem. John Reed's kommentar: "Livet far hårt fram med sådana som tyr sig till kompromisser".

Lenin har i hemlighet tagit sig till Petrograd och deltar 10 oktober i ett långt möte i den Viborgska stadsdelen som ligger på norra sidan om Nevan. Man kommer fram till att nu skall man göra revolution. Trotski uppmanar att vänta till den 25, då skall en "Allmänrysk folkkongress" sammankallas, det skulle vara bra om man genomför revolutionen då."

Stor Allmän folkkongress med 10 000 delegater samlas i Petrograd. Kerenski är villrådig och tveksam 22/10. Rykten om revolution surrar i luften och han tvingar två bolsjeviktidningar att lägga ner sin verksamhet. Han har bara kvinnobrigaden och kadettpojkar att försvara Vinterpalatset där provisoriska regeringen sitter.

24/10 Lenin stiger fram, och beordrar bolsjevikerna att gripa makten redan följande dag 25/10 på "Kongressdagen". Han har Petrograds garnison bakom sig. Telefoncentralen, Telegrafan och stadens elektricitetsverk besätts av bolsjevikerna.



Den politiska kartan 24 oktober

Kerenski sitter i Vinterpalatset med sin provisoriska regering. Han stöds av de liberala borgarna och kadettpartiet. Tidigare har han haft ett visst inflytande över den liberala vänstern. Han kan räkna med ett indifferent stöd av Kornilovs och Krasnovs kosacktrupper. De allierade; England, Frankrike, Italien och USA yrkar på att Ryssland fortsätter att delta i kriget men ryska armén som hänger vid fronten är fullständigt slutkörd och lystrar till bolsjevikernas lockrop om fred. På andra sidan har vi Lenin och Trotski med bolsjevikerna som kan räkna med ett stöd av 50 000 medlemmar och lika många soldater från Kronstadt och från Petrograds garnison samt ett vagt stöd från den liberala vänstern. De siktar på separat fred med axelmakterna Tyskland Österrike och Ottomanerna.

### Bolsjevikernas revolution "smärtfri"

Bolsjevikerna är överlägsna och redo redan 15/10. De är väl beväpnade med 50 000 soldater och matrosar, samt 50 000 medlemmar och har ett starkt grepp om "Arbetarnas och soldaternas råd" ("Petrograds råd") som sitter i Smolna.

Bolsjevikernas "Oktoberrevolution" i Petrograd över på en natt, allt gick mycket smärtfritt, ingen allmän plundring som under "Februarirevolutionen" och under "Julihändelserna". Nävrätten kommer först senare.

Kerenski flyr 25/10 till Pskov för att uppbringa regeringstroga trupper men finner inga. Lenin kungör att provisoriska regeringen fallit. "Petrograds råd" utser ny regering.

25/10 strömmar de 10 000 kongressdelegaterna till Smolna. Det är först tyst och stilla på gatorna, folk går till och med på teater och opera. Under natten mellan 25/26 oktober börjar bolsjevikerna beskjuta Vinterpalatset där Kerenskis regering sitter. Vinterpalatset intas efter att Peter Paulfästningen öppnat eld. Kadettpojarna och kvinnobataljonen som försvarat palatset föses ut och

de kvarvarande ministrarna i den provisoriska regeringen fängslas. Vinterpalatset plundras inte nämnvärt. 26 oktober meddelar Lenin att "Petrograds råd" utsett en ny regering: "Folkkommissariaternas råd".

Oenighet bland kongressdeltagarna i Smolna. Moderata vänstern bildar egen "Försvarskommitté för revolutionen", och yrkar på att den nya regeringen skall utses av en "Lagstiftande församling".

Kerenski försvinner ur bilden, Kornilov intar Transkoje Selo och hotar att inta Petrograd vid årets slut (29/12), ett hot som senare leder till ett inbördeskrig.

En klappjakt på kadetter börjar 26/10 som påminner om massakern på poliser i samband med "Februarirevolutionen". Lenin förklarar Kerenskis provisoriska regering avsatt 26/10. I Moskva går det blodigare till. Där tar revolutionen tio dagar. 1000 kadetter dödas.

### **Dråpslag mot demokratin**

Ändlös debatt i Smolna om dogmer och teorier medan Lenin metodiskt kör över mer och mer med sitt bolsjevikprogram:

- All privat jord konfiskeras och delas ut åt jordbrukarna.
- Tryckfriheten och pressfriheten slopas.
- Mötesfriheten slopas.
- Petrograds дума upplöses, ordföranden och medlemmarna arresteras.
- Domstolarna ändras till "Revolutions tribunaler" och blir politiska instrument för bolsjevikerna.

Efter 8 november finns det ingen oberoende rättskipning mera.

Den 7 december återupprättas den hemliga polisen "Tšeka", officiellt för att föra kampen gentemot kontrarevolutionärer.

Dessa dråpslag mot demokratin måste ha upplevts som alarmerande i borgerliga kretsar i Finland.

Den 12 november hålls val till den grundlagstiftande församlingen. 19 partier deltar. Bolsjevikerna får 24 procent vilket gör Lenin ursinnig. För att minimera olägenheten skjuter Lenin upp den "Lagstiftande församlingen" som skulle ha sammankallats den 28 november till efter årsskiftet 1917/1918. Helst vill Lenin bli av med duman och efter ett 12 timmar långt möte den 5 januari upplöser han den för gott.

Lenin: "Egendom är stöld!". För bolsjevikerna innebar det att de skulle taga tillbaka vad som tillhörde dem. Detta ledde till att nävrätten togs i bruk, "bajonettstyre", när borgerskapet plundrades på sin egendom. Rysslands kommunistiska statsperiod tar sin början.

2/12 1917 har bolsjevikerna kommit överens med tyskarna om en tre månaders vapenvila, och 9/12 inleds fredsförhandlingarna i Brest-Litovsk. Ryssland har blivit av med en stor fiende men ställs inför två nya; svälten och alkoholen.

THOMAS GAROFF